

Nr 132

Av fru Svénson m. fl., om utredning av vissa ungdomsfrågor.

Den tilltagande brottsligheten bland ungdomen utgör ett av de allvarligaste samhällsproblem, som vi för närvarande har att brottas med i vårt land. Det är för övrigt inte endast brottsligheten i ordets egentliga mening, d. v. s. överträdelser av lagar och förordningar, som inger oro. Det förekommer bland de yngre åldersgrupperna många olika slag av oarter, som inte i och för sig är kriminella, men som dock är ovärdiga ett kultursamhälle. Bland de kriminella handlingar, som ungdom ur skilda samhällsskikt gör sig skyldig till, intar bilstölderna den främsta platsen. Bilstölderna, eller »billånen» som de ofta oegentligt kallas, har på senare år tilltagit i en omfattning, som utan överdrift kan kallas oroväckande. Inte i något annat land i världen förekommer en så hög frekvens av bilstölder som i Sverige, och i vissa länder utgör de en praktiskt taget okänd företeelse. Den snabba ansvällningen av bilparken och det faktum, att flertalet bilar saknar inbrottssäkra lås, har visserligen skapat förutsättningarna för ökningen av bilstölderna, men eftersom bilstölder förekommer i ringa omfattning även i länder med stort antal bilar i förhållande till folkmängden, intar Sverige i detta fall en särställning, som sannerligen inte är smickrande. Även andra egendomsbrott har en hög frekvens bland ungdomen, särskilt må nämnas inbrotten i kiosker för att komma över cigaretter och sötsaker. Den rena våldsmentaliteten synes också breda ut sig oroväckande bland de yngre årskullarna. Rån och överfall, utförda av ungdomsligor, ofta med en flicka som lockbete, är tyvärr icke alltför ovanliga. Syftet med dessa överfall är vanligen att få tag i pengar, som sedan går till sprit eller nöjen. Sexualbrotten, såsom våldtäktsförsök o. d., synes däremot, dess bättre, icke vara särskilt talrika.

I fråga om de icke direkt kriminella utslagen av ungdomens missriktade aktivitet kan man ange en hel skala av icke tolererbara oarter. Det finns en allmän slapphet och hållningslöshet bland ungdomen, som tar sig uttryck i uppstudsighet mot föräldrar och lärare, oförskämdhet mot väg- och gatutrafikanter, särskilt mot äldre personer, som står värnlösa mot trakasserier. Missbruk av spritdrycker har under senare år tilltagit bland de yngre åldersklasserna, och sedan spriten numera släppts fri, är det fara värt, att detta missbruk kommer att breda ut sig ytterligare. Vilken återverkan den fria spritförsäljningen haft på ungdomens alkoholvanor vet man visserligen inte ännu med bestämdhet, men det är tyvärr icke troligt att spritmissbruket bland ungdomen skulle ha gått tillbaka. Den friare syn på kärlekslivet och förhållandet mellan könen, som numera vunnit allmänt insteg

bland vårt folk, och som i och för sig kan vara värdefull, har hos många ungdomar tagit sig ett förvänt uttryck. Ungdomarna förstår inte att med frihet följer även ansvar, och alldeles särskilt, i fråga om sexuallivet. Den har missbrukat friheten, som måste grundas på en trofast förbindelse med en partner, och på så sätt har en sexuell lössläppthet tagit fart, som i det långa loppet kan åstadkomma obotliga psykiska skador hos de enskilda individerna. Hur skall det bli möjligt för dessa ungdomar att vid mogen ålder skapa en sund gemenskap mellan makarna i äktenskapet?

Det är alltid farligt att göra sig skyldig till generaliseringar, som icke har en fast grund i verkligheten, ty då motverkar man sina egna avsikter, och därför vill vi visst icke påstå, att den mörka bild av brottslighet och andra oarter, som vi här målat, skulle utmärka all svensk ungdom av i dag. På det hela taget är väl inte vår svenska ungdom, som helhet betraktad, sämre eller i varje fall icke avsevärt sämre i moraliskt avseende än vad ungdomen i gångna tider varit. Huvudmassan av vår svenska ungdom är säkert praktig och ambitiös i sina studier eller sitt förvärsarbete, men undantagen är dock så många och så pass allvarliga, att varken föräldrar, lärare eller de ansvariga offentliga myndigheterna kan slå sig till ro inför missförhållandena.

Dessa undantag är också huvudsakligen lokaliserade till de största städerna i riket, även om inte vare sig mindre tätorter eller landsbygden går fria. Ungdomsbrottsligheten är starkast utbredd i storstäderna, och även de andra oarter, som här talats om, är främst företrädda där. »Nerbusningen» av ungdomen, om man får lov att använda detta uttryck, är alltså väsentligen ett storstadsproblem, men missförhållanden i fråga om ungdomens livsföring och beteende kan också iakttagas på andra platser. Andra stadskommuner än storstäderna och även landsbygdskommuner har all anledning att med noggrann uppmärksamhet följa utvecklingen. Har moralisk röta uppstått på något håll, var det än skett, finns det alltid risk för att den kommer att sprida sig.

Ungdomsbrottsligheten och missförhållandena bland ungdomen över huvud taget har livligt diskuterats i olika sammanhang, och inom såväl kriminalvården som socialvården har ett erkännansvärt arbete lagts ned för att söka fostra de ungdomar, som dömts till ungdomsfängelse eller omhändertagits för skyddsuppfostran, till goda och skötsamma samhällsmedlemmar. Det är ett svårt och tungt arbete, som ställer hårda krav på den personal, som skall ha denna fostran om hand. Ofta misslyckas de i sina strävanden, men i kanske lika många fall uppnår de goda resultat. Tyvärr uppmärksammas inte de sistnämnda fallen i pressen eller den offentliga diskussionen utan endast de förstnämnda, och därigenom har särskilt ungdomsvårdsskolorna utsatts för oförtjänt kritik.

Arbetet inom kriminalvården och socialvården utföres emellertid med ungdomar, som redan kommit på glid; de har antingen begått brott eller

gjort sig skyldiga till sådan livsföring att de måste tas om hand för skydds-
uppfostran, enligt de föreskrifter barnavårdslagen innehåller. Vård på an-
stalt blir emellertid alltid dyrbar och icke alltid ger den heller avsett resul-
tat. Bättre ur alla synpunkter, både etiska och samhällsekonomiska, vore
det, om brottslighet eller asocial livsföring av ungdomar kunde i görligaste
mån förebyggas, så att ett minskat behov kommer att föreligga att intaga
ungdomar på glid i anstalter. Frågan om dylik förebyggande verksamhet
i syfte att förhindra kriminalitet eller olämplig livsföring har emellertid i
alltför ringa grad uppmärksamrats. Skall den förebyggande verksamheten
bli effektiv kräves det också kunskap om vilka orsaker, som framkallar kri-
minaliteten och den olämpliga eller rent av asociala livsföringen bland de
unga. Inte heller denna frågeställning har i tillräcklig grad undersökts och
genomdiskuterats.

I fråga om den förebyggande verksamheten åligger det barnavårdsnäm-
nderna enligt gällande barnavårdslag att ta initiativ. I många kommuner,
framför allt stadskommuner, har också barnavårdsnämnden eller andra
kommunala nämnder och styrelser, för det mesta i samarbete med var-
andra, också vidtagit en rad åtgärder för att åstadkomma lämpliga fritidssysselsättningar för ungdomen. Inom flertalet av landets kommuner
torde emellertid aktivitet av detta slag vara tämligen sällsynt. Barnavårds-
kommittén, som i år kommer att lägga fram sitt huvudbetänkande, torde
komma att föreslå utvidgade skyldigheter för kommunerna att vidta åtgär-
der för att åstadkomma en bättre ungdomsvård. Ju mer intresset för dessa
arbetsuppgifter växer — och att de är i växande är ostridigt — finns det
goda förhoppningar, att ett intensivare arbete kommer att läggas ned i
samverkan mellan det allmänna och olika slag av ungdomsorganisationer
för att söka hindra ungdomarna från att komma på glid och i stället utveck-
las till goda medborgare. I detta sammanhang må framhållas att ungdoms-
organisationer av olika slag lagt ned ett mycket förtjänstfullt arbete just för
dylik fostran av ungdomarna, oftast utan det stöd från det allmännas sida,
som skulle ha varit behövt.

För att den förebyggande ungdomsvården skall kunna skötas på ett sådant
sätt, att den också kommer att ge avsett resultat, är det emellertid av ytter-
sta vikt, att de orsakssammanhang, som ligger bakom den tilltagande krimi-
nialiteten och den asociala livsföringen, klarlägges. Detta är viktigt också där-
för, att ett sådant klarläggande skulle ge bättre hållpunkter för hur vården
av de ungdomar, som måste tas in på kriminal- eller socialvårdens anstalter,
bör vara beskaffad. Orsakssammanhangen är säkerligen mycket invecklade,
och skall ungdomskriminaliteten bekämpas, torde det fordras en rad åtgär-
der inom skilda områden, lagstiftning, skolpolitik, bostadspolitik, bebyg-
gelseplanering och social politik i mera vidsträckt bemärkelse, i detta syfte.
Som underlag för statsmakternas och kommunernas åtgärder i dessa avse-
enden skulle också en dylik kartläggning av orsakssammanhangen vara

betydelsefull för att inte rent av säga nödvändig. Man kan peka på en rad orsaker till missförhållandena bland ungdomen, men man vet inte med säkerhet vilken verkan en viss orsak har, och man vet inte heller hur samspelen mellan olika orsaker tar sig uttryck.

Den enda vetenskapliga undersökning på detta område, som vi känner till, har utförts av nuvarande psykologen vid ungdomsfängelseanstalten i Roxtuna fil. lic. D. Blomberg. Han har undersökt klientelet vid ungdomsvårdsskolorna under en viss period och därvid kunnat konstatera att de flesta av dessa elever vid ungdomsvårdsskolor kommer från hem, där miljön ur synpunkten av barnens fostran varit synnerligen dålig. Alkoholism och kriminalitet har varit dominerande inslag i många av dessa hem. En del ungdomar kommer från hem, där äktenskapet upplösts genom skilsmässa, och många har vandrat mellan olika barnhem, ungdomshem och fosterhem utan att finna rotfäste någonstans. Herr Blomberg har också gjort den iakttagelsen, att de flesta biltjuvar inte, som man möjligen kunde föreställa sig, är tekniskt intresserade och kunniga men däremot märkligt nog ofta litterärt och konstnärligt begåvade. I sin allmänna livsföring är de slappa och likgiltiga, de stjälar bilar endast för spänningens skull eller för att imponera på sina kamrater, särskilt sina flickvänner. Ofta är dessa flickor aggressiva typer, som hetsar pojkarna till bilstölder.

Den nämnda undersökningen visar hur värdefullt det måste vara att genom samordnade sociala åtgärder söka sanera de hemmiljöer, som här kommer i fråga. Speciellt nykterhetsvården kommer i blickpunkten. Bostadsproblemet är också av yttersta vikt. Trångboddhet och dåliga bostäder driver ungdomarna i stadssamhällena ut på gatan, där de driver omkring utan mål. Då kommer ligabildningen av ungdomar nästan av sig själv och gangstermentaliteten utvecklas i denna miljö. Särskilt i storstädernas förorter, där ungdomen ingenstans har att ta vägen, därför att där finns varken bio, idrottsplatser, hobbylokaler eller andra lokaler för fritidssysselsättning, florerar ligabildningarna och växer våldsmentaliteten. Den friare och humanare form av uppfostran av barn och ungdom, som efterträtt äldre tiders hårda fostrarmetoder med rottingen eller björkriset som främsta medel, är i och för sig ett framsteg, men den har också missförståtts och missbrukats av många föräldrar. Det är orimligt att låta barnen, för att de inte som vuxna skall besväras av mindervärdighets- eller blyghetskomplex, följa alla sina impulser och infall utan hänsyn till följderna. Både i skolan och arbetslivet kräves hänsyn till andra och samarbete med andra människor. De i sig värdefulla nya uppfostringsmetoderna har mot sina avsikter tyvärr också kommit att bidra till utvecklingen av missförhållandena bland ungdomen. Även många andra orsaker till dessa missförhållanden skulle kunna andragas, men det skulle föra för långt i detta sammanhang att närmare uppehålla sig vid dem. Den för oss väsentliga synpunkten här är den, att orsakssammanhangen och samspelen mellan olika faktorer icke är klar-

lagda och därför saknas fasta hållpunkter för strävandena att skapa bättre och gynnsammare levnadsförhållanden för ungdomen i allmänhet och särskilt för de ungdomar, som löper allvarlig risk för att hamna i asocialitet eller kriminalitet.

Enligt vår mening bör dessa orsakssammanhang bli föremål för en utredning genom Kungl. Maj:ts försorg. I denna utredning bör enligt vår mening deltaga såväl experter på skilda områden, som har att syssla med ungdomsfrågor, däri inbegripet vetenskapsmän inom medicin, psykologi, pedagogik och sociologi, som intresserade lekmän. Utredningens uppgift skulle helt inriktas på klarläggande av orsaker och orsakssammanhang, icke att föreslå konkreta åtgärder för bekämpande av kriminalitet och olämplig livsföring men väl att ange allmänna riktlinjer för hur dessa problem bör angripas och lösas. Utredningsresultatet bör sedan kompletteras med specialberedningar på olika punkter för att konkreta förslag till åtgärder mot missförhållandena skall kunna framläggas för riksdagen. Att utredningsarbete pågår bör icke tas till intäkt för uppskov med genomförande av förslag, som redan föreligger eller som inom en nära framtid kan komma att framläggas med syfte att förbättra ungdomens allmänna situation eller möjligheterna att »omskola» redan av socialvården eller kriminalvården omhändertagna ungdomar till goda samhällsmedlemmar.

Med anledning av vad som sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning i enlighet med i motionen angivna riktlinjer av de ungdomsfrågor, som där avses.

Stockholm den 24 januari 1956

Alvar Andersson

Torsten Bengtson

Gärda Svenson
Margret Nilsson